

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ: GUY LE QUERREC/MAGNUM/APEIRON

Στις 9 Νοεμβρίου 1989, το Τείχος που χώριζε στα δύο το Βερολίνο γκρεμίστηκε, σηματοδοτώντας το τέλος του Ψυχρού Πολέμου και μια νέα εποχή για τη Γερμανία, την Ευρώπη και τον κόσμο. Ο «Τ» παρουσιάζει το χρονικό του Τείχους και των ανθρώπων που έζησαν κάτω από τη βαριά σκιά του - είτε κατοικούσαν στην Ανατολή είτε στη Δύση...

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1989 GOODBYE LENIN

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΔΟΥΛΓΕΡΙΔΗΣ

Ψυχολογικά, το Βερολίνο είχε διαιρεθεί ήδη με την είσοδο των σοβιετικών στρατευμάτων στην πόλη, το 1945. Από τότε ήδη συμβόλιζε μια Ευρώπη χωρισμένη στα δύο, υποταγμένη στο φόβο μιας αναπόφευκτης καταστροφής εξαιτίας των παιχνιδιών της γεωπολιτικής. Πέρα από συμβολισμούς, όμως, στην πραγματικότητα, χρειάστηκαν πολλά επεισόδια ώσπου το καθεστώς της Ανατολικής Γερμανίας, τον Αύγουστο του 1961, να χτίσει τείχος για να εμποδίσει την αθρόα φυγή στη Δύση των πολιτών που έτυχε να ζουν στην Ανατολή. Η διαίρεση έγινε απόλυτη, εκτός από το ψηλό Τείχος με τις σκοπιές, τα περίπολα και τα ηλεκτροφόρα σύρματα που απέτρεπαν τους κατοίκους της Ανατολής να προσπελάσουν τη Δύση, ο χωρισμός βάρυνε από τις διαφορετικές οικονομικές συνθήκες, τη διαφορετική αντίληψη της ελευθερίας, από τις διαφορετικές καταναλωτικές συνήθειες... Τα δύο Βερολίνα μιλούσαν την ίδια γλώσσα, αλλά πόσο διαφορετική ήταν η ζωή που χώριζε το Τείχος...

Ανατολικά, η πόλη έμπαινε στο δοκιμαστικό σωλήνα, το πείραμα του κομμουνισμού χρειαζόταν πειραματόζωα. Δυτικά, παράλληλα με το εμπόριο, την κατανάλωση και την ανέμελη ζωή που άνθιζε στην Kurfurstendamm, το νέο κέντρο με τα εμπορικά μαγαζιά, τα καφέ,

το πολυκατάστημα «KaDeWe», άρχιζε να θεριεύει η αμφισβήτηση που, γρήγορα, μετατράπηκε σε βίαιη τρομοκρατία. Ανατολικά, το πανίσχυρο κράτος έφτιαχνε τους αυταρχικούς μηχανισμούς του, η φοβερή και τρομερή Στάζι ήταν το μάτι και το αφτί του καθεστώτος παντού. Δυτικά, θέριευαν οι ενοχές των επιγόνων του ναζισμού που ένοιωθαν πληγωμένοι από το βαρύ απολογισμό. «Χάσαμε τους Εβραίους μας και δεν τους αντικαταστήσαμε», αυτοοικτιρόταν ο σοσιαλδημοκράτης δήμαρχος και μετέπειτα καγκελάριος Βίλι Μπραυτ. Ανατολικά, φτιάχνονταν σύμβολα μεγαλείου, από τον πανύψηλο πύργο της τηλεφωνίας μέχρι το πανίσχυρο αθλητικό θαύμα, το τιγκαρισμένο στα αναβολικά και την ντόπα. Δυτικά, ο Χάινριχ Μπελ, με μυθιστορήματα όπως «Η χαμένη τιμή της Καταρίνα Μπλουμ», γινόταν η συνείδηση της ελευθερίας απέναντι στη χειραγώγηση του παντοδύναμου συγκροτήματος Τύπου Σπρένγκερ. Ανατολικά, τα ιστορικά στούντιο της Ufa στο Πότσνταμ θύμιζαν παλιές δόξες – τον εξπρεσιονισμό της περιόδου της Βαϊμάρης, το κάμερσπιλ, τον «Γαλάζιο άγγελο» της εκρηκτικής Μαρλένε Ντίτριχ, αλλά και τα βουκολικά και τα προπαγανδιστικά φιλμ του Γκέμπελς. Δυτικά, ο Άχτενμπους, ο Χέρτσογκ, ο Φασμπίντερ και ο Βέντερς αιμοδοτούσαν με μοντέρνο νεύρο και κάποιες πολύ εκκεντρικές ακρότητες τον ευρωπαϊκό κινηματογράφο – που πύκνωνε τις τά-

ξεις των μοντέρνων γύρω από το Φεστιβάλ, την Μπερλινάλε. Ανατολικά, οι ταλαίπωροι εργάτες ήταν τυχεροί αν είχαν Τράμπαντ για να πηγαίνουν στη δουλειά τους. Δυτικά, το Φολκσβάγκεν και η Μερσέντες γίνονταν status symbols της νέας Γερμανίας: γερά, ανθεκτικά, κλασάτα...

Κι ενώ ο κόσμος πίστευε ότι τα δύο Βερολίνα θα απομακρύνονταν συνεχώς το ένα από το άλλο, ώσπου τίποτα να μην μπορεί να τα ενώσει, διαμιάς, τη νύχτα της 9ης Νοεμβρίου 1989, οι καταπιεσμένοι και απομονωμένοι Γερμανοί της Ανατολής βρίσκονται να διαβαίνουν νόμιμα το Τείχος προς την άλλη πλευρά. Όλα ξεκίνησαν από ένα κυβερνητικό λάθος και εξελίχθηκαν σε μια γιορτή της επανένωσης. Κι ύστερα, οι γιορτές, τα πανηγύρια, οι μπίρες και τα βουρστ κάλυψαν όσα είχαν συμβεί. Μια νέα περίοδος άρχιζε.

Τι άλλαξε μετά το 1989; Πολλά. Το Τείχος έπεσε, μόνο μερικά κομμάτια του έμειναν να το θυμίζουν – το πουλάνε στους δρόμους πλανόδοιοι λιθαράκι-λιθαράκι. Ξαναλειτούργησε το ενιαίο, τεράστιο σιδηροδρομικό δίκτυο, που είχε κοπεί στη μέση σε μία βραδιά. Το παλιό ιστορικό κέντρο στην περιοχή Mitte αναστήθηκε, η ιστορική Friedrichstrasse ξανάγινε πολύβουος εμπορικός δρόμος, γεμάτος ζωή. Ανακαινίστηκε το Ράιχσταγκ, το κτίριο της παλιάς Βουλής, στην κορυφή του προστέθηκε ένας γυάλινος θόλος απ' όπου αντικρίζει κανείς, πέρα μα-

Σήμερα, είναι μια πόλη όπου οι άνθρωποι μαθαίνουν να ζουν μαζί, όσο διαφορετικοί κι αν είναι μεταξύ τους

κρία, το σύμπλεγμα με τα δάση και τις λίμνες. Η απομονωμένη, ρημαγμένη περιοχή κοντά στην Πύλη του Βρανδεμβούργου έζησε πρωτοφανή οικοδομική άνθηση, το σύμπλεγμα μοντέρνων κτιρίων στην Potsdamerplatz, πλάι στην Όπερα και την Πινακοθήκη, έδωσε γρήγορα στην πόλη το στάτους της κοσμοπολίτικης μητρόπολης. Είκοσι χρόνια μετά, το Ανατολικό Βερολίνο είναι πια ανάμνηση των γεροντότερων, τουριστική ατραξιόν, θέμα κάποιων πολύ πετυχημένων ταινιών και περιοχί αυξημένου ενδιαφέροντος του real estate. Το Τείχος που το χώρισε τεχνικά δεν μπόρεσε να βαθύνει το χάσμα που έστρεψε με αυταρχικό τρόπο η γεωπολιτική στη Γερμανία και σε ολόκληρη την Ευρώπη.

Το Βερολίνο, σήμερα, είναι μια μητρόπολη της Μεσευρώπης, κωνευτήρι πολιτισμών, ζωηρή και μοντέρνα. Μια πόλη όπου οι άνθρωποι μαθαίνουν να ζουν μαζί, όσο διαφορετικοί κι αν είναι μεταξύ τους. Μια πόλη χωρίς τείχη.

Ηλίας Κανέλλης

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ: LEONARD FREED/MAGNUM/ΑΡΕΙΟΝ

ΔΥΟ ΚΟΣΜΟΙ ΧΩΡΙΣΤΑ Το 1965 η επέκταση του Τείχους με νέα στρατιωτικά φυλάκια είναι καθημερινό θέαμα για τους κατοίκους του Δυτικού Βερολίνου. Είναι η χρονιά που το κομμουνιστικό καθεστώς της Ανατολικής Γερμανίας αντικαθιστά τα ηλεκτροφόρα συρματοπλέγματα με ένα συμπαγές τείχος, «δεμένο» με ασάλινα δοκάρια. Πρόκειται για την τρίτη και τελική εκδοχή.

ΔΩΜΑΤΙΟ ΧΩΡΙΣ ΘΕΑ Όλη η παράνοια του Ψυχρού Πολέμου –επί ευρωπαϊκού εδάφους– σε μια φωτογραφία του 1961. Μια Δυτικογερμανίδα μιλάει με τη φίλη της στον ανατολικό τομέα, η οποία μπορεί ακόμη να κοιτάζει έξω από το παράθυρο του δωματίου της. Δύο ημέρες μετά τη λήψη του Burt Glinn, το παράθυρό της σφραγίστηκε για πάντα.

ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΟΥ ΤΕΙΧΟΥΣ

ΑΠΟ ΤΗ ΔΙΟΝΥΣΙΑ ΜΑΡΙΝΟΥ

1961

12 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ

Προκειμένου να περιοριστεί η φυγή προς το Δυτ. Βερολίνο πολλών κατοίκων της Ανατ. Γερμανίας, οι αρχές της Λαϊκής Δημοκρατίας αποφασίζουν να χτιστεί το Τείχος. Σε όλη την περιμετρο αυτού του Τείχους τοποθετούνται στρατιωτικά φυλάκια με φρουρές και ηλεκτροφόρα σύρματα.

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ

Οι κάτοικοι του Δυτικού Βερολίνου έχουν τη δυνατότητα να επισκέπτονται τυχόν συγγενείς τους στην ανατολική πλευρά μία φορά το χρόνο. Αντιθέτως, τα σύνορα κλείνουν για τους Ανατολικογερμανούς που, με εξαίρεση διπλωμάτες, αθλητές και γενικώς προβλεπόμενα πρόσωπα, δεν έχουν δυνατότητα εξόδου από τη χώρα.

1963

26 ΙΟΥΝΙΟΥ

Περιοδεύει στην Ευρώπη ο πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών Τζον Κένεντι. Στο πλαίσιο αυτής της περιοδείας γίνεται δεκτός ως θριαμβευτής στο Δυτικό Βερολίνο. Σε δημόσια ομιλία του, τοποθετείται υπέρ ενός ενιαίου Βερολίνου χωρίς τοποτηρητές και χωρίς το Τείχος που το διαιρεί και λανσάρε το διάσημο σλόγκαν «Είμαι ένας Βερολινέζος» («Ich bin ein Berliner»).

19 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ

Οι αρχές της Ανατολικής Γερμανίας επιτρέπουν στους κατοίκους του Δυτικού Βερολίνου να επισκεφθούν τους συγγενείς τους στην ανατολική πλευρά. Τα σύνορα ξανακλείνουν στις 5 Ιανουαρίου 1964.

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ: AKG/VISUALPHOTOS

ΟΠΟΙΟΣ ΠΡΟΛΑΒΕΙ ΣΩΖΕΤΑΙ Τα μέλη μιας οικογένειας δραπέτευουν προς το Δυτικό Βερολίνο από το παράθυρο του ημιώροφου, όπου ήταν η κατοικία τους, στις 17 Αυγούστου 1961. Λίγες μέρες μετά, μπροστά από το σπίτι αυτό, στην Bernauer Strasse, θα πέραγε το Τείχος που ήδη είχε αποφασιστεί να χτιστεί (πάνω). Στις 19 Δεκεμβρίου 1963 οι αρχές της Ανατολικής Γερμανίας επιτρέπουν προσωρινά στους κατοίκους του Δυτ. Βερολίνου να επισκεφτούν τους συγγενείς τους. Στη φωτογραφία, δύο αδέρφια ξαναβρίσκονται ύστερα από δύο χρόνια, την περίοδο των Χριστουγέννων (κάτω).

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ: IAN BERRY/MAGNUM/ABERON

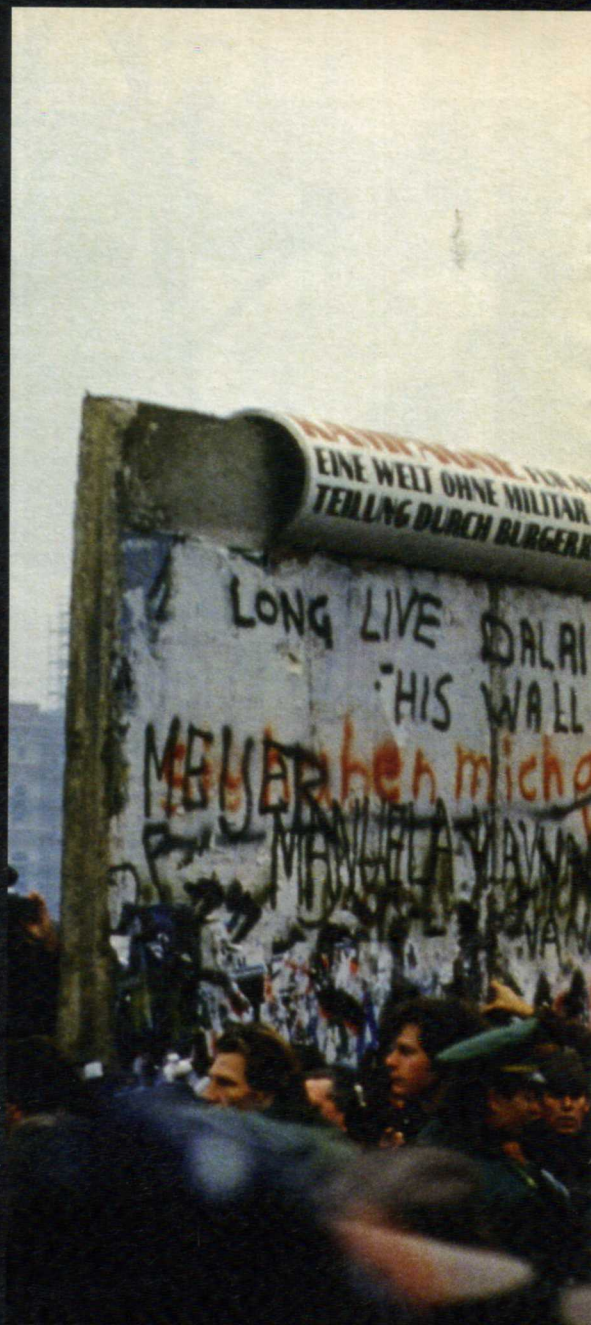

Η ΜΕΓΑΛΗ ΑΠΟΔΡΑΣΗ Πηδώντας πάνω από το συρματοπλέγμα που χώριζε το Βερολίνο, έγινε σύμβολο ελευθερίας. Ο 19χρονος Ανατολικογερμανός Κόνραντ Σούμαν ήταν μεθοριακός φρουρός, όταν το απόγευμα της 15ης Αυγούστου 1961 πέρασε από την οδό Bernauer στο Δυτικό Βερολίνο (πάνω). Κάτω: Ο δρόμος έμεινε γνωστός για τις απόπειρες απόδρασης πολλών Ανατολικογερμανών που διέφευγαν από το υπόγειο αποχετευτικό δίκτυο (κάτω). Ο συγκεκριμένος, πάντως, επίδοξος φυγάς δεν τα κατάφερε και συλλαμβάνεται. Το φρεάτιο απ' όπου βγήκε δεν ήταν στη Δύση αλλά στην Ανατολή.

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ: HENRI CARTIER-BRESSON/MAGNUM/ΑΡΕΙΟΝ

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ: GAMMA/EYEDEA/VISUALPHOTOS

“
Τον Οκτώβριο
του 1964, σε
τρεις μόνο
ημέρες,
57 κάτοικοι
του Ανατολικού
Βερολίνου
δραπετεύουν από
ένα τούνελ κάτω
από το Τείχος
”

Η ΑΝΟΔΟΣ ΚΑΙ Η ΠΤΩΣΗ

Το 1962 ο Ανρί Καρτιέ Μπρεσόν συμπυκνώνει σε ένα φωτογραφικό στιγμιότυπο (αριστερά) το δέος των Δυτικοβερολινέζων απέναντι στο Τείχος που χώριζε τις δύο «ψυχές» της Γερμανίας. Τριάντα επτά χρόνια αργότερα, η Πτώση του Τείχους είναι το πρώτο κομβικό γεγονός για τη «γενιά της επανένωσης».

1964

3-5 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ

57 κάτοικοι του Ανατολικού Βερολίνου δραπετεύουν από ένα τούνελ κάτω από το Τείχος.

24 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ

Χαλαρώνουν, για πρώτη φορά μετά το 1961, οι αυστηροί περιορισμοί και επιτρέπεται εκ νέου Δυτικοί να επισκέπτονται την ανατολική πλευρά και, υπό προϋποθέσεις, το αντίθετο.

1968

9 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ

Η κυβέρνηση της Ανατ. Γερμανίας απαγορεύει εκ νέου τις μετακινήσεις των πολιτών της προς το Δυτ. Βερολίνο – όπου πραγματοποιούνται οι πρώτες διαδηλώσεις Δυτικοευρωπαίων εναντίον της αμερικανικής εισβολής στο Βιετνάμ, που συχνά καταλήγουν σε βίαιες συγκρούσεις με την αστυνομία.

1970

19 ΜΑΡΤΙΟΥ

Ο καγκελάριος της Λαϊκής Δημοκρατίας της Γερμανίας Βίλι Μπραντ και ο Ανατολικογερμανός πρωθυπουργός Βίλι Στοπκ συζητούν στην Ερφούρτη μια πιθανή βελτίωση των σχέσεων της Ομοσπονδιακής και της Λαϊκής Δημοκρατίας της Γερμανίας.

1971

3 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ

Η συμφωνία μεταξύ ΗΠΑ, Βρετανίας, Γαλλίας και Σοβιετικής Ένωσης εξασφαλίζει την πρόσβαση στο Δυτικό Βερολίνο μέσα από συγκεκριμένες διαδρομές στην Ανατολική Γερμανία, και έτσι απομακρύνεται ο κίνδυνος της ολοκληρωτικής απομόνωσης της πόλης από τη Δύση.

1974

2 ΜΑΪΟΥ

Συμφωνία για έναρξη διπλωματικών σχέσεων ανάμεσα στις δύο Γερμανίες. Οι διπλωματικοί αντιπρόσωποι της Λαϊκής Δημοκρατίας της Γερμανίας και της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας εγκαθίστανται αντίστοιχα στο Ανατ. Βερολίνο και στη Βόνη (όπου είχε μεταφερθεί η δυτικογερμανική πρωτεύουσα).

1983

ΙΟΥΝΙΟΣ

Η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας χορηγεί στο Ανατολικό Βερολίνο άτοκο δάνειο 1 δισεκατομμυρίου μάρκων.

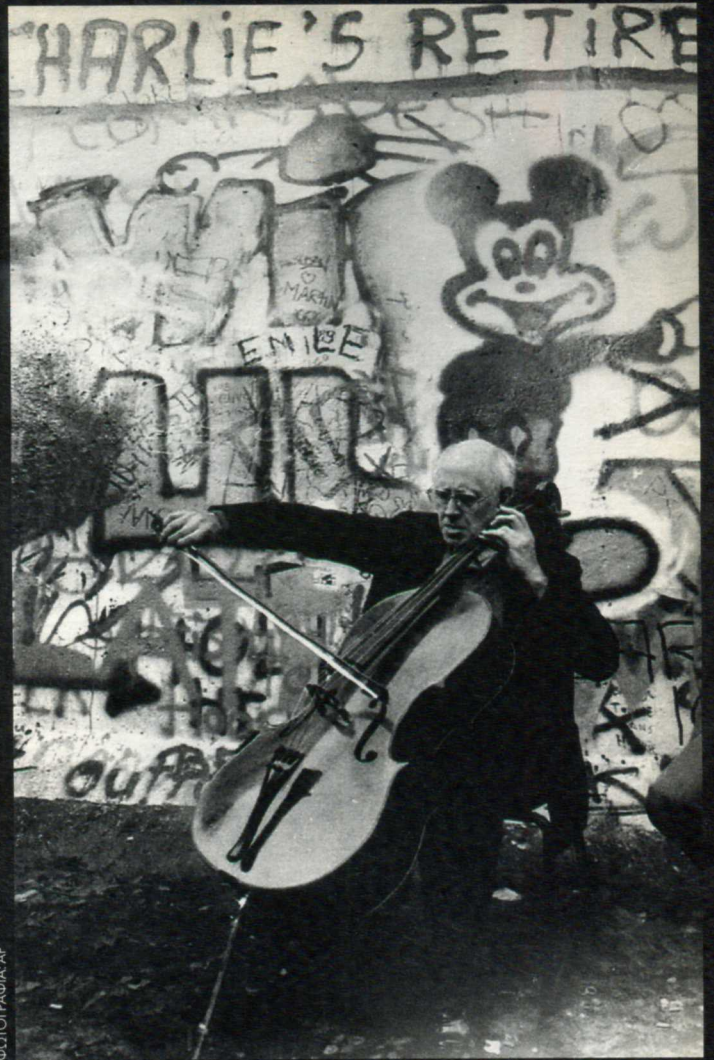
1987

ΑΠΡΙΛΙΟΣ

Ο πρόεδρος της Λαϊκής Δημοκρατίας της Γερμανίας Έριχ Χόνεκερ αρνείται να παραστεί στις εκδηλώσεις του Δυτικού Βερολίνου για τα 750 χρόνια από την ίδρυση της πόλης.

12 ΙΟΥΝΙΟΥ

Ο Αμερικανός πρόεδρος Ρόναλντ Ρέιγκαν, σε επίσκεψη στο Δυτικό Βερολίνο, ολοκληρώνει την ομιλία του με τη φράση-πρόκληση προς τον τότε Σοβιετικό πρόεδρο: «Κύριε Γκορμπατσόφ, γκρεμίστε αυτό το Τείχος».

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ: AP

ΜΟΥΣΙΚΕΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗ ΝΕΚΡΗ ΓΗ Την ώρα που οι Ανατολικογερμανοί πίνουν σαμπάνια στο Checkpoint Charlie, ο Μισισλάβ Ροστρόποβιτς (1927-2007), ο διάσημος Ρώσος βιολοντσελίστας που «πέρασε» στη Δύση, παίζει Μπαχ στα ερείπια του Τείχους. Θα ακολουθήσει η εμφάνισή του στα οδοφράγματα για να υπερασπιστεί τη νεαρή ρωσική δημοκρατία κατά των πραξικοπημάτων στη Μόσχα το 1991.

ΤΗ ΝΥΧΤΑ ΠΟΥ ΑΛΛΑΞΕ Ο ΚΟΣΜΟΣ Μεσάνυχτα της 9ης Νοεμβρίου 1989. Γερμανοί από τα δύο Βερολίνα γιορτάζουν σκαρφαλωμένοι στο Τείχος μπροστά από την Πύλη του Βρανδεμβούργου, πλάι στο Ράιχσταγκ. Η νέα εποχή για τη Γερμανία ξεκινάει. Μόλις οκτώ μήνες πριν, ο Έριχ Χόνεκερ, γενικός γραμματέας της Κ.Ε. του Ενιαίου Σοσιαλιστικού Κόμματος και πρόεδρος του Κρατικού Συμβουλίου της Λαϊκής Δημοκρατίας της Γερμανίας, έχει πει: «Το Τείχος θα υπάρχει ακόμα και σε 50 χρόνια, ακόμα και σε 100». Διαψεύστηκε ο ικτρά.

1988

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ

Ο καγκελάριος Κολ, στη διάρκεια επίσκεψής του στη Μόσχα, μιλάει ανοιχτά για την ανάγκη ένωσης των δύο Γερμανιών. Ο Γκορμπατσόφ αποκλείει την αλλαγή status quo.

1989

6 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ

Ο Γκορμπατσόφ επισκέπεται το Ανατολικό Βερολίνο συμμετέχοντας στην 40ή επέτειο ίδρυσης της Λαϊκής Δημοκρατίας της Γερμανίας.

9 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ

Γύρω στα μεσάνυχτα, το Τείχος πέφτει.

1990

3 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ

Η Λαϊκή Δημοκρατία της Γερμανίας υιοθετεί το σύνταγμα της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας: η Γερμανία επανενώνεται.

1991

20 ΙΟΥΝΙΟΥ

Η έδρα της κυβέρνησης και η Μπούντεσταγκ (το γερμανικό Κοινοβούλιο) μεταφέρονται από τη Βόνη στο Βερολίνο, που ξαναγίνεται πρωτεύουσα της ενιαίας πλέον Γερμανίας.